

Pisatelj Igor Torkar je v svojem romanu *Umiranje na obroke* objavil pričevanje Ludvika Mrzela, ki so ga skupaj z Mirkom Koširjem odpeljali na Goli otok. Mrzel je kasneje povedal, kako je Košir, vidni predvojni komunist, končal v komunistični mučilnici na Jadranu.

Mirko Košir na dahavskem procesu. Izginil je na Golem otoku.

Udbovsko brisanje sledi

4. del

“Mojo desnico in Koširjevo levo so vklenili skupaj. Odpeljali so naju na Goli otok. Taborišče informbirojevcev. Prav. Leta 1948, ko so na naših mejah rožljali Stalinovi tanki, je bilo prav, da smo resnične pa tudi potencialne nasprotnike našega zgodovinskega upora proti tiranskemu Stalinu osamili, izolirali. Ni pa prav in je zločinsko, da smo jih v izoliranih taboriščih zverinsko mučili! Najhujša mučilnica je bil Goli otok. V tem ‘socialističnem’ taborišču je bil ‘sprejem’ novincev bolj surov kot v fašističnem Dachau! V koloni novih kaznjencev sva morala z Mirkom hoditi strmo navzgor proti kamnolomu. Levo in desno in blizu so v dveh gostih vrstah stali nesrečneži, že ‘prevzgojeni’ stari kaznjenci. S pestmi, s palicami in količki so nas morali čimbolj surovo pretepati. Cilj udarcev predvsem naše glave in vratovi. Skratka, stražniki so samo ukazali, topli pa so nas stari sotrpini, ‘siva, mršava čreda razcapancev’, in tako so morali ‘v protidogmatični boj pritegniti nasilje, ki ni v bistvu nič drugega kot fizična oblika dogme’ – kot je v zvezi z Golim otokom prvi napi-

sal Branko Hofman v romanu Noč do jutra, ki sem ga bral še v rokopisu. S Koširjem sva že na polovici strme poti proti kamnolomu obležala v nezavesti. Prebudila sva se na ‘strozakih’ v taboriščni ‘ambulanti’. Košir je bil slep štiri dni. Najbrž zaradi premočnega udarca po kakšnem živcu na glavi. Peti, šesti dan so profesorja Mirka Koširja odpeljali iz ‘ambulante’. Nikoli več ga nisem videl. Ne na Golem otoku ne pozneje v Sloveniji, ko so me izpustili. Kje je pokopan razgledan slovenski intelektualac profesor Mirko Košir, ne bomo Slovenci nikoli izvedeli.”

Goli otok na Reki

Kot vidimo, je Torkar skozi Mrzelova usta opravičeval komunistično koncentracijsko taborišče in prav tako “navadno” boljševidično trpinčenje ljudi z nekakšnimi “Stalinovimi tanki”. Nekdanji komunisti, žrtve svojih sotovarišev, niso bili sposobni nikoli razumeti, da je mučenje, pobijanje, ponarejanje, laganje, sovraštvo, goljufija itd. v naravi leninistično-komunistične politike.

Ko je Marija Košir, hčerka Mirka Koširja, leta 1972 poslala pismo republiškem izvršnemu svetu z vprašanji, kje so grobovi, ji je 26. junija 1972 odgovoril Marjan Orožen, sekretar za notranje zadeve. Bese-dilo mu je v dopisu nakazal Avgust Bračić, takratni visoki predstavnik Udbe. Poslal ji je izpisek iz matične knjige umrlih, ki so ga dobili z matičnega urada občine Reka. Na izpisku piše, da je Mirko Košir umrl na Reki, 11. marca 1951.

Goli otok v Zagrebu

Toda na notranjem sekretariatu je stekel postopek, s katerim bi prikrili mesto Koširjeve smrti. Marija Bajt, uslužbenka republiškega sekretariata za notranje zadeve, je 16. 12. 1976 službi DV oz “tov. Melinku” poslala naslednji “uradni zaznamek”: “Dne 6. 12. 1976 je tovarišica Zdenka Ilić, delavka Republiškega sekretariata za notranje zadeve SRH (odgovarja za matično službo), sporočila po telefonu, da je Mirko Košir, rojen leta 1905 v Ljubljani, pokopan na pokopališču na Miroševcu, parcela S-

št. 208-III (pomeni tretji razred) grob št. 7. Dne 16. 12. 1976 je sporočilo dopolnila (po telefonu), da v tem grobu ni drugega trupla, ker se grobovi tretjega razreda ne prekopavajo. Poleg tega je na kartici groba zabeleženo, da je treba v primeru zahtevka za prekop obvestiti Zvezni sekretariat za notranje zadeve.”

Brisanje sledi

16. februarja 1977 je imel s Koširjevo pogovor neki “tov. Mitić”: “Bom zelo hiter in kratek. Nekaj sem pa le ugotovil, če že vi niste kaj. Ugotovil sem, kje je grob vašega očeta. Košir Mirko je bil pokopan na pokopališču v Zagrebu, pri Zagrebupokopališču Miroševac, in sicer parcela številka 208-3, grob št. 7. Po podatkih, ki smo jih dobili iz Zagreba, je grob še nedotaknjen in bi ga lahko pogledali in ugotovili, kaj je bilo...”

Zakaj je v Zagrebu, ali je bil mogoče v kakšni bolnici ali kaj, to pa nisem mogel ugotoviti.”

V času torej, v trdi udbovski diktaturi, ko je bilo že pisanje pisma na državne ustanove dovolj pogumno

dejanje, je režim takšno stanje izkoristil in z nadležnimi spraševalci opravil tako, da jih je speljal na lažno sled. "Grob" Mirka Koširja je "preselil" z Golega otoka v Zagreb, na tamkajšnje pokopališče. Mirko Košir je torej imel grob, čeprav ta za sorodnike ni bil nič bližji kot na Golem otoku. Pomembno je, da je režim za brisal sledi za mučilnico na Golem otoku in si nadel civilizirano masko s pomočjo pokopališke parcele. Ko sem pred kratkim to povedal dahavcu Igorju Torkarju, je zmajal z glavo in rekel, da za to z Zagrebom prvič sliši. Zanj je Mirko Košir končal tam, kot mu je povedal Ludvik Mrzel.

Dve "varianti"

Nekaj pred tem, 2. 12. 1976, je Udba izdelala načrt, kako zakriti datume smrti in grobove dahavcev. Napisala je dve "varianti". V prvi je zapisala: "V primeru, da izhajamo iz stališča, da je 11 oseb obsojenih na smrt v 'dachauskem procesu' in justifikiranih (10 v letu 1948, 1 oseba v letu 1949) pokopanih v posamičnih grobovih na Žalah, bi bilo potrebno poiskati oziroma označiti 7 grobov. Po podatkih namreč, ki jih je zbrala UJV Ljubljana – oddelek za zatiranje kriminalitete z dne 26. 10. 1976 o neznanih osebah, pokopanih na Žalah, so iz leta 1948 registrirani le 3 primeri, iz leta 1949 pa 1 primer.

Pri tem moramo upoštevati dejstvo, da v kolikor po 10 letih grob (ni plačan, ni negovan, ali se lastnik ne javi) lahko uprava pokopališča grob proda drugi stranki s tem, da se pri pokopu novih posmrtnih ostankov poprejšnji posmrtni ostanki zagrebejo globlje v zemljo, ali pa sežgo.

Po 10 letih ima lastnik groba pravico v dogovoru z upravo pokopališča grob sam prekopatati oziroma izkopati in preločiti posmrtno ostanko na drugo mesto, ne da bi za to potreboval kakršenkoli dokument pristojnega organa. Morda bi kazalo to dejstvo izrabiti v tej smeri, češ da so po letu 1958 grobove justifikiranih prekopalni ter kosti pač zagrebli, to je globlje, ali pa sežgali. (To bi bilo seveda potrebno v sodelovanju pokopališča oziroma uprave.)

V slučaju, da bi bila grobišča toč-

neje opredeljena, je računati na to, da bodo svojci na postavljenih nagrobnih spomenikih poleg vklesanih osnovnih podatkov morda dodali še kake pripise (Nedolžno usmrčen, žrtev pravne zmote in podobno).

Varianta 2

V slučaju, da posmrtni ostanki vseh 11 počivajo v skupnem grobu, se kot osnovno zastavlja najti tako grobišče. Posamezni svojci bodo lahko postavili vprašanje izkopa in identifikacije pozemeljskih ostankov. Ker je rok 10 let potekel, bodo imeli to možnost. Pri vsem tem lahko na novo organizirajo pogrebne svečanosti.

V kolikor bi grob ostal skupen, prav tako lahko pride do pobude za postavitve skupnega spomeniškega obeležja z raznimi pripisi.

Vsi justifikirani so bili obsojeni v rednem kazenskem postopku. Menimo, da bi vsa pojasnila svojcem glede grobišč dajalo Okrožno sodišče v Ljubljani, ki je tudi objavilo razveljavitev obsodilne sodbe.

Tako se je torej glasil načrt Udbe, če bi svojci preveč pritiskali z iskanjem grobov. Čisto po udbovsko.

"Naj bi bile Žale"

Tri tedne kasneje, 22. decembra 1976, so na podlagi vsega gradiva in

malo prej navedenih predloženih "variant" izdelali besedilo na treh tipkanih straneh, kjer so za vse usmrčene navedli, kdaj so bili usmrčeni in kdaj vpisani v mrliške matične knjige. Večina podatkov je bila seveda lažna. Poglejmo zadnji del: "Zaradi različnih institucij (Vojaško sodišče, MINOT) in časovnih intervalov, v katerih so bila matičnim uradom posredovana obvestila o izvršitvi smrtne obsodbe in smrti posameznikov se je pri sorodnikih justifikiranih pojavil dvom v resničnost teh podatkov. Nekateri domnevajo da so še živi.

O vzroku smrti Mirka Koširja, ki je umrl zaradi pljučnice na prestajanju kazni, pa je bil na Golem otoku napravljen zapisnik. O smrti so bili obveščeni sorodniki že takrat. Pokopan je na pokopališču Miroševac pri Zagrebu (parcela S-št. 208-III, grob št. 7). V primeru zahtevka za prekop bo potrebno obvestiti Zvezni sekretariat za notranje zadeve (taka je za beležka v registru pokopanih).

Izvršitev smrtnih obsodb je bila objavljena v Slovenskem poročevalcu dne 17. 5. 1948 in v Ljudski pravici dne 19. 5. 1948.

Kraj pokopov justifikiranih naj bi bile Žale, vendar v register pokopov niso bili vpisani, zato tudi ni znano, v katerih grobovih so pokopani. Za-

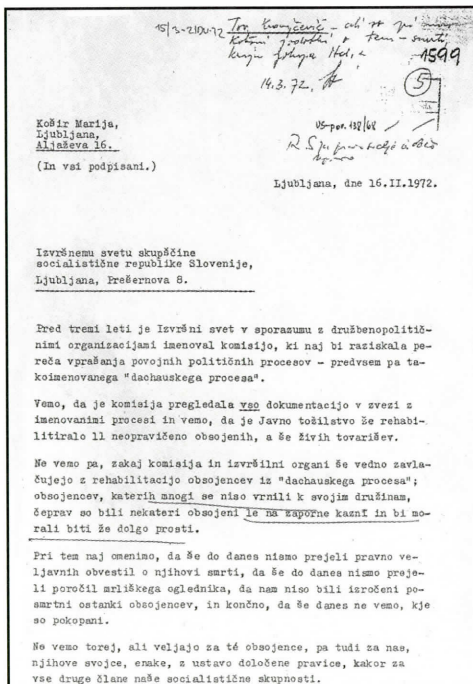
radi časovne odmaknjenosti (28 let) so grobovi verjetno že prekopani."

Strah namesto laži

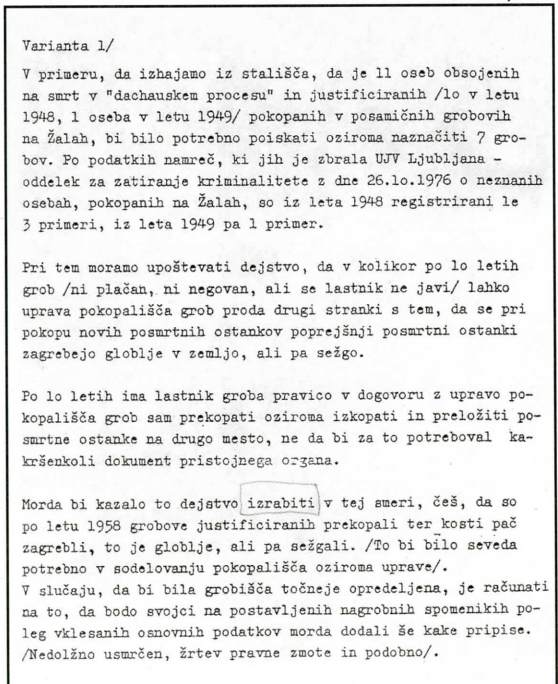
Kaj vidimo iz tega dopisa? Pri Mirku Koširju vsaj to, da je tu sama Udba potrdila, da je "umrl" na Golem otoku, kjer so o smrti naredili tudi zapisnik. Kot vzrok smrti so navedli "pljučnico". Ko je udbovec to besedilo pisal, se očitno ni spraševal ali pa mu ni bilo mar, da naslednji podatek (da je bil Košir pokopan na zagrebškem pokopališču) ne gre preveč skupaj s podatkom, da je umrl na Golem otoku. Takrat trupel gotovo niso vozili pokopavat z oddaljenega Golega otoka v Zagreb. Če vzamemo v roke katero od mnogih knjig, ki so izšle po demokratizaciji in opisujejo grozote Golega otoka, potem je to kot na dlani. Koširjevi hčerki so govorili vse mogoče: da je njen oče umrl na Reki in da je pokopan v Zagrebu. Sami pa so imeli zapisnik z Golega otoka, kjer je pisalo, da je umrl na Golem otoku zaradi "pljučnice".

Takšna besedila je torej imel režim pripravljena, če bi sorodniki preveč spraševali. Ker pa je čas strahu trajal vse do leta 1990, sorodniki niso veliko spraševali, režimu pa se tako ni bilo treba veliko lagati.

Nadaljevanje prihodnjic
Ivo Zajdel

Marija Košir leta 1972 sprašuje izvršni svet o sodbi svojega očeta Mirka Koširja.

2. 12. 1976 je Udba izdelala načrt (dve "varianti"), kako zavajati sorodnike dahavcev.